

BALTAI PRIE SUOMIJOS IĻANKOS

ALGIRDAS GIRININKAS

IVADAS

Baltai ir finougrai ilgą laiką buvo ir šiuo metu yra kaimynai. Tačiau ankstyvieji baltų ir finougrų santykiai dar ne visai aiškūs. Kalbininkai nurodo, kad estų kalboje esama iki 600 baltizmų, o suomių bendrinėje kalboje jie sudaro 1,1% visos leksikos. Estijoje ir Suomijoje esama daug baltiškų hidronimų, kuriuos nurodė R.A. Agejeva (Ageeva, 1989) ir Toporovas (Топоров, 1997). Šie hidronimai vargu ar atsirastų, jei tose vietose nebūtų gyvenę baltai. Išraiškingi M. Fasmerio ir ypač V. Toporovo bei O. Trubačiovo (Топоров, Трубачев, 1962) hidronimų tyrinėjimai parodė, kad rytinių arba vadinamųjų Dnepro baltų pietinė ir rytinė riba siekė Maskvą, Kalugą, Oriolą ir Kurską, o pietuose – Seimą, Pripetę ir Vakarų Bugą. Tuo tarpu šiaurinė baltų hidronimų paplitimo riba buvo laikoma šiaurinė Latvijos teritorija (Baharac 1980, 119–123). Tačiau pastaruoju metu nustatyta, kad daug baltiškų hidronimų esama ne tik Suomijos ir Estijos teritorijose, bet ir Pskovo bei Novgorodo srityse (Ageeva, 1980, c. 147–152). Todėl iškyla klausimas, kada tai buvo ir kokiomis aplinkybėmis tokioje gana didelėje teritorijoje baltai galėjo palikti savo vietovardžius?

Baltų ir fino ugrų santykiai archeologų bei kalbininkų ankščiau bei dabar buvo labai įvairiai interpretuojami. Jau šio šimtmečio pradžioje archeologai A.M. Tallgrenas (Tallgren, 1916), J. Ailio (Ailio, 1922, p. 1–111), C. Engelis (Engel, 1935) savo darbuose įrodinėjo, jog dabartinė Lietuvos teritorija tai nuo seno buvusios finougrų žemės. Tą patį tvirtino ir K. Būga (Būga, 1961, p. 551–583), nurodęs, kad visas Rytų Pabaltijys iki 600 m. po Kr. buvo apgyvendintas „somų“ ir tik vėliau atsikėlę baltai.

Pirmasis, kuris aklaui nekartojo ankstesnių kolegų minčių apie Šukinės – duobelinės keramikos kultūros buvimą Lietuvoje ir Rytų Pabaltijyje buvo J. Puzinas. Jis nurodė, kad „...dabartinių ugrofinų giminės tautų gyvenamasis plotas maždaug sutampa su šukinės ke-

ramikos kultūros paplitimu“ (Puzinas, 1938, p. 17–20). P. Kulikauskas, R. Kulikauskienė, A. Tautavičius ruošdami „Lietuvos archeologijos bruožus“ rašė, kad „visai galimas dalykas, kad Lietuvos teritorijos duobėtoji-dantytoji keramika priklauso vadinamajai Dniepro-Elbės šukinės keramikos kultūrai“ (Kulikauskas, Kulikauskienė, Tautavičius, 1961, p. 75). Taip autoriai teigdami rėmėsi lenkų archeologo A. Gardavskio darbu (Gardawski, 1958, p. 4). Suomijos archeologai dar 1930 metais suprato, kad prieš atsikeliant į šias sritis finougrams, gyveno europeoidai – palikę Speringo tipo keramiką (Europaeus, 1930, p. 171–178). Rytų Pabaltijyje tai suprasta žymiai vėliau, tik išskyrus čia Narvos kultūrą (Янитс, 1959, Гурина, 1967 ir kt). Ir išskyrus Narvos kultūrą, dar ilgą laiką buvo nesuprasta iš kur jos keramikoje esama Šukinės-duobelinės keramikos kultūros ornamentikai būdingų motyvų. Tik latvių archeologo F. Zagorskio buvo nustatyta (Zagorskis, 1965, p. 35–50), kad Narvos kultūrą viduriniojo neolito laikotarpyje stipriai paveikė Šukinės-duobelinės keramikos kultūra.

Tuo pačiu laikotarpiu formavosi visai priešinga F. Zagorskiui išsakyta nuomonė, kad „Lietuvoje apie kokį nors kultūrinį-etninį ugrofinų klodą akmens amžiaus medžiagoje, tuo labiau apie senųjų, vietinių, priešvirvelinės kultūros gyventojų priskyrimą finougrų gentims, negali būti nė kalbos“ (Rimantienė R. 1973 p. 26). Aštuntame dešimtmetyje nebuvo drama įvertintas finougriškos Šukinės-duobelinės keramikos kultūros poveikis Rytų Pabaltijo Narvos kultūrai. Tik 9–10-ąjį šio amžiaus dešimtmečiais, pradėjus detaliam nagrinėti atskirus Narvos kultūros paplitimo mikroregionus, nustatyta, kad atskirose jos teritorijose minėtas poveikis buvo nevienodas. Dešiniakrantėje Dauguvos upės teritorijoje nuo viduriniojo neolito laikotarpio sustiprėjo Šukinės-duobelinės keramikos kultūros įtaka, o kairiakrantėje – ji neturėjo labai didelio poveikio Narvos kultūrai (Girininkas, 1994, p. 123).

BALTAI PRIE SUOMIJOS ĮLANKOS

Panagrinėkime Rytų Pabaltijo priešistorę ir pamatysime, kad prie Suomijos įlankos krantų nuo V tūkst pr. Kr. vidurio (4600/4300 m. pr. Kr., cal. B.C. – 5500/5300) Latvijos, Estijos, vakarinėje Novgorodo, pietinėje Pskovo, pietinėje Leningrado srityje buvo paplitusi Narvos kultūra. Atsitiktinumo dėka pirmieji ir žymiausieji Narvos kultūros paminklai buvo tirti ankstyvojo neolito laikotarpiu. Todėl septintojo dešimtmečio pabaigoje susiformavo nuomonė, kad Narvos kultūra egzistavo tik ankstyvajame neolite. Vėlesni tyrimai nurodo, kad Narvos kultūra egzistavo viduriniame, vėlyvajame neolite bei anktyvajame žalvario amžiuje. Tik pradėdant viduriniojo neolito laikotarpį Narvos kultūros teritorija kito. Kaip klostėsi įvykiai Šiaurės Rytų Pabaltijyje (Estijoje, rytinėje ir šiaurinėje Lietuvoje, šiaurinėje Latvijoje, pietinėje Leningrado, vakarinėje Novgorodo, Pskovo sričių teritorijoje) viduriniojo neolito laikotarpiu archeologinių tyrimų duomenimis?

Viduriniojo neolito pradžioje į Narvos kultūros šiaurės rytinę teritoriją iš šiaurės rytų pradėjo skverbti Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyventojai (Girininkas, 1994, p. 94–95). Buvusioje Narvos kultūros šiaurės rytinėje teritorijoje viduriniajame neolite vyko sudėtingas etninis ir kultūrinis procesas. Aukščiau minėtoje Narvos kultūros teritorijoje Šukinės-duobelinės keramikos kultūra užgožė Narvos kultūrą, tačiau ji neišnyko be pėdsakų (Янитс, 1959, c. 132–134). Narvos kultūros poveikis Šukinei-duobelinei kultūrai dar ilgai pastebimas viduriniajame ir vėlyvajame neolite. Tai Akalio (Янитс, 1959, c. 127–143), Tamulos (Estija) (Jaanits, 1984, p. 189–192), Končanskoje IV (Novgorodo sritis) (Зимина, 1981, c. 104) ir kitos gyvenvietės, kurių medžiagoje šalia Šukinės-duobelinės keramikos kultūrai būdingų dirbinių aptinkama ir viduriniojo neolito Narvos kultūrai būdingų dirbinių. Be to, Rytų Pabaltijyje pakito ir pati Šukinės-duobelinės keramikos kultūra, ją veikė ir Narvos kultūra. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyventojai pradėjo dažnai į keramikos molio masę dėti augalinių priemaišų, grūstų sraigių (tikrajai šukinei-duobelinei keramikai būdingos mineralinės priemaišos), pakito ornamentika, ypač jos kompozicija. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros keramikoje juostiniszoninis ornamento motyvas ir jo išdėstymas tapo daug laisvesnis, retkarčiais buvo naudojami ir Narvos kultūrai būdingi ornamentų elementai bei motyvai. Estų archeologas L. Janitsas, nagrinėdamas viduriniojo neolito Šukinės-duobelinės kultūros keramiką, ją priskiria prie jo išskirtos penktosios grupės (Янитс, 1959, c. 132–134). Tokie Latvijos, Estijos ir Rusijos arche-

ologų apčiuopiami faktai rodo, kad baltiški kalbos (hidronimai, toponimai, paskiri žodžiai) elementai, kuriuos, matyt, paliko Narvos kultūros žmonės ir yra aptinkami estų bei suomių kalbose, atsirado kaip tik tuo metu, kai pietinėje Suomijos įlankos dalyje gyveno ankstyvojo ir viduriniojo neolito Narvos kultūros žmonės. Matyt, jie išliko estų ir suomių kalbose iki pat šių dienų.

Vėliau jau šiose vietovėse kompaktiškai baltų nebuvo gyventa. Nežymus baltų pasistūmėjimas į šiaurę pastebimas tik nuo VI a., kai baltų gentys vėl įsitvirtino dešiniakrantėje Dauguvos pusėje. Tačiau jie niekuomet nepasiekė centrinės ar šiaurinės Estijos ar pietinės Suomijos teritorijų.

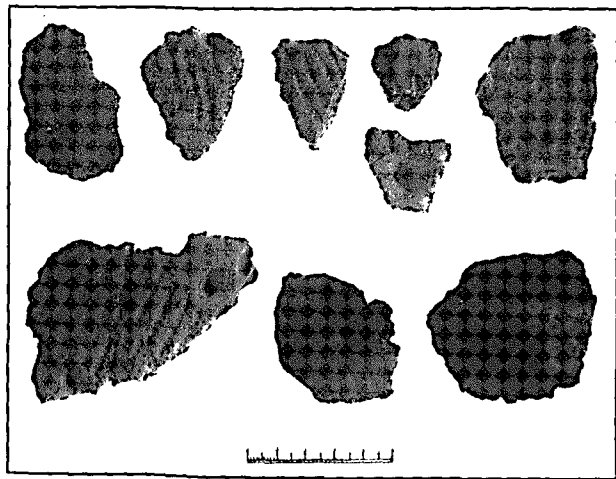
Baltiškų leksikos skolinius finougriškose kalbose, kurie siejasi su gyvulininkyste ir žemdirbyste buvo mėginama surišti su Virvelinės keramikos kultūra, kai ji buvo pasiekusi Suomiją ir Estiją. Jei minėtų ūkio šakų terminai būtų buvę perimti iš Virvelinės keramikos kultūros gyventojų, tai ir skoliniai būtų ne baltiški, o bendraindoeuropietiški. Be to, šiuo metu jau daug kas yra pasikeitę mokslinėje interpretacijoje apie žemdirbystės ir gyvulininkystės pradžią Rytų Pabaltijyje. Nustatyta, kad su gyvulininkyste ir žemdirbyste baltų gyventoje teritorijoje Narvos kultūros žmonės susipažino ir naujoviškai pradėjo ūkininkauti žymiai anksčiau nei Rytų Pabaltijo teritorijoje pasirodė Virvelinės keramikos kultūra. Nustatyta, kad Rytų Pabaltijyje gyvulininkystės pradžią galima nukelti į ankstyvojo-viduriniojo neolito ribos laikotarpį, o žemdirbystę į vidurinį neolitą (Daugnora, Girininkas, 1996, p. 153). Todėl Narvos kultūros žmonės, kurie šiauriausiai gyveno Estijoje ir prie Ladogos ežero krantų, jau viduriniojo neolito laikotarpiu buvo pradėję susipažinti su gyvulininkyste.

Nagrinėjant etnogenezės ir etninės istorijos problemas archeologas V. Šimėnas nurodo, kad „...jei rytų baltų kultūra nėra Virvelinės keramikos kultūra, tada taps nebeaiškus indoeuropiečių atėjimo į Europą klausimas ir tai gerokai kirsis su šiuo metu egzistuojančiomis indoeuropiečių protėvynės teorijomis. Kildindami rytų baltus iš Vėlyvosios Narvos kultūros varianto susidarysime daug problemų su baltų kilmės, jos susidarymo ir teritorijos klausimais. Baltiškų vietovardžių teks ieškoti Šiaurės Estijoje ir Pietų Suomijoje“ (Šimėnas, 1997, p. 43–44). Autoriui galima iš karto atsakyti, kad problemų su baltų kilmės ir jos susidarymu jau yra vien tik įrodžius, kad ne Virvelinės keramikos kultūros pagrindu formavosi rytų baltai (Girininkas, 1994, p. 241–250). Virvelinės keramikos kultūros pavienių palaidojimų ir trumpalaikių gyvenviečių kartografiniai tyrimai rodo, kad kapai ir gyvenvietės koncentravosi stambesnių upių ir pratekančių ežerų pakrantėse, t.y. tose vietose, kurios buvo to meto kelių

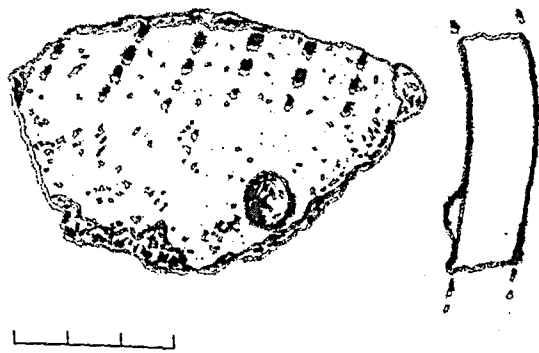
pakraščių. Atokiau nuo jų Virvelinės keramikos kultūrai priklausančių kapų nei gyvenviečių neaptikta. Tai rodytų, kad būta staigios ir kovingos ekspansijos, kurios priežastys labai įvairiai traktuojamos. Virvelinės keramikos kultūros žmonės perėjo Vėlyvosios Narvos kultūros teritoriją ir pasiekė ugrofinišką pasaulį, kur jie buvo sunaikinti arba išstumti, kaip būta Fatjanovo kultūros teritorijoje. Estijos ir Suomijos teritorijoje Virvelinės keramikos kultūros žmonės atskiro kultūrinio-etninio darinio nesudarė. Po jų išnykimo finougriškame pasaulyje indoeuropietiškos kultūros kol kas neaptinkama. O baltiškų hidronimų bei daugybė leksikos pavyzdžių Šiaurės Estijoje ir Suomijoje esama ir tebevartojama net šiandien (Toporovo ir Agejevovos duomenimis). Todėl šiuos hidronimus ir toponimus bei leksikos pavyzdžius, kuriuos naudojo ir ten paliko Narvos kultūros žmonės, reiktų, matyt, įvardyti baltiškais. Juos finougrų genčių žmonės atsikėlę į Rytų Pabaltijį perėmė iš vietinių Narvos kultūros gyventojų ir iki šiandien išlaikė savo kalbose.

UGROFINAI BALTŲ ŽEMĖSE

Lygiai taip pat Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos teritorijose neturėtume finougriškų vietovardžių, jei čia viduriniame ir vėlyvajame neolite nebūtų gyventa finougrų. Lietuvos teritorijoje tokių finougriškų gyvenviečių liekanų archeologinių ekspedicijų metu aptikta šalia finougriškų pavadinimus turinčių upių ar ežerų: Jaros (Anykščių r.), Suojo (Molėtų r.). Šiuo metu finougriškų pėdsakų, kuriuos aptiko archeologai Lietuvos teritorijoje, jau esama penkiose gyvenvietėse. Tai Pašvitinio (Pakruojo r.), Jaros 4-os (Anykščių r.),

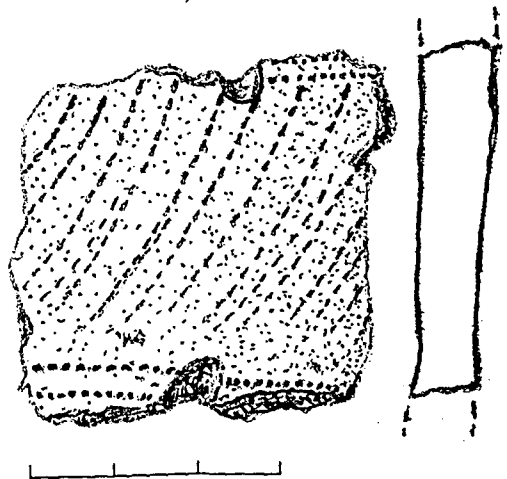

1 pav. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros puodų šukės iš Kretuono 1 gyvenvietės.

2 pav. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros puodų šukės iš Pasuoja 1 gyvenvietės.

Pasuoja (Molėtų r.) (apnaikintos gyvenvietės), Kretuono 1-os, Žemaitiškės 2-os (Švenčionių r.) gyvenvietėse. Daugiausia Šukinės-duobelinės keramikos aptikta Kretuono 1-oje gyvenvietėje (pav. 1). Likusiose gyvenvietėse rasta po kelias pavienes puodų šukes (pav. 2, 3). Gretimoje Baltarusijos teritorijoje Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyvenvietės koncentruojasi Neries ir Dysnos aukštupių baseinuose ir Dauguvos kairiakrantėje dalyje (Археология Беларуси, 1997, p. 226–227), t. y. šiaurės vakarinėje Baltarusijos teritorijoje. Šukinės-duobelinės kultūros keramikos aptikta visoje Latvijos teritorijoje (46-iose gyvenvietėse ir radimvietėse), tačiau daugiausia dešiniakrantėje Dauguvos baseino dalyje. Pastarosios kultūros gyvenviečių aptinkama visoje Estijos teritorijoje. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros paminklų kartografija aiškiai rodo, kad ji į Narvos kultūros teritoriją skverbėsi iš šiaurės ir šiaurės rytų pusės. Šis procesas Šiaurės rytinėje Narvos kultūros teritorijoje prasidėjo viduriniajame neolite, t. y. 3600/3400 m. pr. Kr. (cal. BC – 4400/4200).

3 pav. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros puodo šukė. Jaros 4-ta gyvenvietė.

Šukinės duobelinės keramikos kultūros įtaka materialinėje Narvos kultūroje išliko iki pat senojo žalvario amžiaus. Jos įtakoje paplito ir išsilaikė atskiri puodų formos elementai: sustorintas ir į vidų nuklembtas puodo pakraštėlis, katilo formos dugneliai ir puodų puošimas visame paviršiuje tikrais ar tariamais šukiniais įspaudais. Ornamentikoje įsivyravo zoniniai horizontaliai išdėstyti ornamentų motyvai sudaryti iš gilių duobučių ir šukinių įspaudų. Vėliau ornamentų elementai pasikeitė, tačiau ornamento kompozicija išliko. Kartu ilgą laiką išsilaikė rombiniai, ištęsto lapo formos antgaliai ir kitas titnago inventorių iš rausvo atspalvio titnago, atgabento iš Valdajaus aukštumų. Tarp kaulinių dirbinių išplito dvigubo kūgio formos strėlių antgaliai.

A. Eurapaeus'as išskyrė tris Šukinės-duobelinės keramikos stilius (Eurapaeus, 1930, p. 171), kurie atitinka: ankstyvąją, tipinę ir degradavusiąją keramiką. Lietuvos teritorijoje aptinkama II₁ ir III stiliaus šukinė-duobelinė keramika, t. y. čia kol kas neaptikta ankstyviausiojo stiliaus šukinės-duobelinės keramikos. Tai rodytų, kad patys ankstyviausieji Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyventojai Lietuvos teritorijos galėjo ir nesiekti.

Šukinės-duobelinės keramikos kultūros įtakoje toks pat procesas kaip ir Rytų Pabaltijyje vyko Valdajaus aukštumoje. Vietinė Volgos aukštupio ankstyvojo neolito kultūra viduriniame neolite buvo stipriai paveikta Šukinės-duobelinės keramikos kultūros. To pasekoje susiformavo Ljalovo kultūra, analogiškai kaip Rytų Pabaltijyje viduriniojo neolito metu – Piestinio tipo paminklai.

Viduriniame neolite prasidėjo tampresni Rytų Pabaltijo ir Valdajaus aukštumų, bei nuo sumažėjusios Narvos kultūros į šiaurę ir šiaurės rytus gyvenančių žmonių kontaktai. Iš minėtų teritorijų Rytų Pabaltijį pasiekdavo Valdajaus titnago žaliava, iš šiaurės

rytinės Estijos – skalūno dirbiniai, o vėlyvosios Narvos kultūros gyventojai mielai eksportuodavo gintaro žaliavą ir gintarinius dirbinius. Šiuos egzistavusius kontaktus dar 1973 m apibūdino R. Rimantienė (Rimantienė, 1973, p. 5–26).

IŠVADOS

Archeologinių tyrimų duomenimis, šiauriniame Rytų Pabaltijyje priešistorės laikmečiu galima išskirti du Narvos kultūros raidos etapus. Vieną ankstyvajame neolite, kai ankstyvoji Narvos kultūra buvo paplitusi dabartinės Estijos, Leningrado, Pskovo, vakarinės Smolensko srities teritorijoje. Tektų manyti, kad iš šio laikotarpio kalbininkų aptinkama Estijos, Leningrado, Novgorodo srityje Narvos kultūros gyventojų palikta hidronimika, kurią įvardija kaip baltišką finougrų pasaulyje.

Antruoju laikotarpiu Rytų Pabaltijyje, jau viduriniame ir vėlyvajame neolite, vyko du skirtingi procesai. Viduriniame neolite į šiaurę nuo Dauguvos upės iki pat Suomijos įlankos ugrofinai plėsdami savo įtaką perėmė iš Narvos kultūros gyventojų daug materialinės ir dvasinės kultūros bruožų. Šį laikotarpį galime laikyti ankstyvuju prabaltų ir ugrofinų santykių periodu, kai finougrai pasisavino daug materialinės kultūros elementų bei praturtino savo kalbą Narvos kultūros gyventojų kalbos leksika. Šį laikotarpį minimu laikotarpiu galime įvardyti Narvos kultūros šiaurinės dalies finougrizacija.

Viduriniame ir vėlyvajame neolite į pietus nuo Dauguvos upės vyko skirtingas procesas. Čia vėlyvosios Narvos kultūros teritorijoje finougrai tarpo atskirose Narvos kultūros apsupties salelėse, kurių teritorijose iki šių dienų išliko finougriškos hidronimijos bei materialinės kultūros pėdsakai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Ailio J., 1922 – Fragen der russischen Steinzeit // Suomen muinaistoyhdistyksen Aikakauskirja. Helsinki, 1922, T. XXIX, s. 1–111.
- Būga K., 1961 – Aisčių praeitis vietų vardų šviesoje // Būga K. Rinkiniai raštai. Vilnius, 1961. T. III, p. 728–742.
- Daugnora L., Girininkas A., 1996 – Osteoarcheologija Lietuvoje. Vilnius, 1996.
- Engel C., 1935 – Vorgeschichte der altpreussischen Stämme, Königsberg, 1935. Europeus A., 1930 – Die Chronologie der steinzeitlichen Keramik in Finnland // Acta archaeologica. Helsingfors, 1930, T. 1/2, s. 171–178.
- Gardawski A., 1958 – Zagadnienie kultury „ceramiki grzebykowej“ w Polsce // Wiadomosci archeologiczne. Warszawa, 1958. T. XXV, s. 4.
- Girininkas A., 1994 – Baltų kultūros ištakos. Vilnius, 1994.
- Jaaniits L., 1985 – Die kennzeichnende Züge der Siedlung Tamula // ISKOS. Vammala, 1985, lpp. 183–193.
- Kulikauskas P., Kulikauskienė R., Tautavičius A., 1961 – Lietuvos archeologijos bruožai. Vilnius, 1961.
- Puzinas J., 1938 – Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys. Kaunas, 1938.
- Rimantienė R., 1973 – Lietuvos akmens amžiaus šukinė puodų ornamentika ir finougrių klausimas // Lietuvos istorijos metraštis. 1972 metai. Vilnius, 1973, p. 5–26.
- Šimėnas V., 1997 – Vakarų ir rytų baltų ribos kaita archeologijos duomenimis // Vakarų baltai: etnogenezė ir etninė istorija. Vilnius, 1997, p. 39–63.
- Tallgren A.M., 1916 – Das vorgeschichtliche Siedlungsgebiet der finno-ugrischen Völker // Historiallinen Aikakauskirja. Helsinki, 1916.
- Zagorskis F., 1965 – Jauni materiali par neolitu Latvijas austrumu daļa // Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmijas vēstis. Rīga, 1965, Nr. 6, lpp. 35–50.
- Ареева Р.А., 1989 – Гидронимия русского северо запада как исторический источник. Москва, 1989.
- Ареева Р.А., 1980 – Гидронимия балтского происхождения на территории псковских и новгородских земель // Этнографические и лингвистические аспекты этнической истории балтских народов. Рига, 1980, с. 147–152.
- Археология Беларуси, 1997. Минск, 1997.
- Ванагас А.П., 1980 – Максимальный ареал балтской гидронимии и проблема происхождения балтов // Этнографические и лингвистические аспекты этнической истории балтских народов. Рига, 1980, с. 119–123.
- Гуриня Н.Н., 1967 – Из истории древних племен западных областей СССР // Материалы и исследования по археологии СССР. Ленинград, 1967.
- Зимина М.П., 1981 – Неолит бассейна р. Мсты. Москва, 1981.
- Топоров В.Н., Трубочев О.Н., 1962 – Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья. Москва, 1962.
- Янитс Л.Ю., 1959 – Поселение Эпохи неолита и раннего металла в приустье р. Эмайгыги. Таллин, 1959.

THE BALTS BY FINLAND BAY

Algirdas Girininkas

Summary

By archaeological data, two stages or separate time periods in the development of the Narva culture can be distinguished in the prehistoric northern East Baltic. One stage is in the Early Neolithic, when the Early Narva culture was spread throughout the territory of present-day Estonia, Leningrad, Pskov and the western Smolensk area. It is possible that the Balto-finougriic hydronyms that linguists encounter in the territories of Estonia, Leningrad and Novgorod area from this time period.

During the second time period in the East Baltic, two distinct processes occurred. In the Middle Neolithic, north of the Daugava River and right up to Finland Bay, the Finno-Ugrians adopted many features of ma-

terial and spiritual culture from the people of the Narva culture while they were spreading their own influence. We can consider this period the early pro-Baltic period, when the Finno-Ugrians adopted many elements of Narva material culture and enriched their lexicon with the language of Narva material culture peoples. We can call this time period the Finno-Ugrinization period of the northern Narva culture

A different process occurred in the Middle and Late Neolithic south of the Daugava River. The Finno-Ugrians lived on separate islands within this Late Narva culture territory. Finno-Ugriic hydronyms and traces of material culture have remained in this territory up to present times.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Comb-pit pottery culture ceramics from Kretonas 1 site.

Fig. 2. Comb-pit pottery culture vessel from the Pasuojs site.

Fig. 3. Comb-pit pottery culture vessel from the Jara 4 site.

БАЛТЫ У ФИНСКОГО ЗАЛИВА

Альгирдас Гирининкас

Резюме

В Восточной Прибалтике по археологическим данным можно выделить два этапа развития нарвской культуры. Один – в раннем неолите, когда на территории Эстонии, Ленинградской, Псковской областях и западне Смоленской области была распространена ранняя нарвская культура. Обнаруженная языковедами гидронимик, относимая к жителям нарвской культуры на территории Эстонии, Ленинградской, Новгородской областях, обозначается как балтская на финно-угорской территории.

На втором этапе в среднем и позднем неолите прослеживается два разнообразных процесса. В среднем неолите севернее Даугавы до Финского залива финно-угры, расширяя свое влияние, усва-

ивали черты материальной и духовной культуры жителей нарвской культуры. Этот период можно считать самими ранними отношениями между финнами и прабалтами, когда финно-угры присваивали много элементов материальной культуры и обогатили свой язык лексикой жителей нарвской культуры. В этом периоде происходила финно-угризация северной части нарвской культуры.

К югу от Даугавы в среднем и позднем неолите прослеживается другой процесс. Здесь, на территории поздней нарвской культуры, финноугры жили отдельными островками. Здесь до наших дней сохранились финно-угорские гидронимы и следы материальной гребенчато-ямочной культуры.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Гребенчато-ямочная керамика из поселения Крятуонас 1.

Рис. 2. Гребенчато-ямочная керамика из поселения Пасуойис.

Рис. 3. Гребенчато-ямочная керамика из поселения Яра 4.

Algirdas Girininkas
Lietuvos istorijos institutas
Archeologijos skyrius
Kražių 5
2001 Vilnius
Lietuva/Lithuania